

Partiet Sentrum Agder
Fylkestingsprogram 2023 - 2027

Innhold

1. Et Agder det er godt å bo i	2
2. Folkehelse	3
2.1 Partiet Sentrum fremmer god folkehelse.....	3
2.2 Tannhelse	4
2.3 Papirløse migranter.....	4
3. Kultur og frivillighet	5
4. Utdanning og kompetanse	6
4.1 Undervisning.....	6
4.2 Skolehelsetjenesten	7
4.3 Yrkesfag- og lærlingsløpet	7
5. Verdiskapning og bærekraft.....	7
5.1 Næringsliv og grønn omstilling	8
5.2 Klima.....	8
5.3 Natur og biologisk ansvar	9
5.4 Landbruk og marine næringer	10
6 Grønn framkommelighet og smart mobilitet.....	10
6.1 Generelt.....	11
6.2 Vegtrafikk.....	11
6.3 Buss og bane	11
6.4 Sjøfart	12
6.5 Luftfart.....	12
6.6 Digitalt	12

1. Et Agder det er godt å bo i

Partiet Sentrums verdigrunnlag kan oppsummeres i én setning: Vi har alle fått livet i gave – og jorda til låns. Vårt politiske arbeid bygger på humanistisk tradisjon og den moderne tanken om bærekraft.

Kampen mot utenforskap er vår kamp nr 1. Vi vil se og realisere kapasitet i mennesker og gi mulighet til å delta aktivt i samfunnet gjennom arbeid, aktivitet og engasjement. Vår politikk skal gi løsninger på denne aller største utfordringen i samfunnet vårt. Da må politikken være helhetlig og gå på tvers av sektorer, etater og administrasjonsnivåer.

Det å bli holdt utenfor kan skje oss alle. Erfaringen av utenforskap er individuell. Utenforskap rammer ikke bare den som opplever det. Også samfunnet rammes fordi vi mister verdifulle ressurser som vi sårt trenger. En vedvarende opplevelse av utenforskap kan medføre tap av livskvalitet. Vi må derfor legge til rette for at alle kan påvirke sitt liv, sin sosiale situasjon og øve innflytelse på beslutningsprosesser i samfunnet som helhet.

Livskvalitet innebærer både et personlig ansvar og et samfunnsansvar. Undersøkelser viser at Agder scorer lavt på flere levekårsindikatorer. Agder har utfordringer knyttet til lav sysselsettingsgrad, lavere utdanningsnivå, lavere gjennomsnittsinntekt samt høyere grad av deltidsarbeidende og flere unge som mottar ytelser fra NAV enn landsgjennomsnittet.

Våre politiske prioriteringer på ulike områder innen folkehelse, kultur, utdanning, næring, miljø og samferdsel vil alle være målrettet mot å oppnå bedret inkludering, bedret livskvalitet og en bedre hverdag for våre medborgere. Slik må vi jobbe både på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.

Vi vil bygge ned avstander mellom oss. Det er nemlig en avstand vi ikke har plass til.

FNs bærekraftsmål er verdens felles plan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftsmålene er også målsettinger for Agder, og gjennom sosialt-, økonomisk og miljømessig fokus på bærekraftig politikk skal vi oppfylle vårt felles ansvar. Et viktig arbeid er allerede gjort gjennom Regionplan Agder 2030. Dette arbeidet vil vi bygge videre på.

Partiet Sentrum ønsker at Norge skal være et foregangsland, med en offensiv klima- og miljøpolitikk og en nyskapende, grønn energiproduksjon. Samtidig som vi setter punktum for fossilalderen, må vi legge til rette for at den kompetansen som allerede finnes lokalt i oljesektoren i Agder, ivaretas og benyttes i det grønne skiftet. Agder kan og bør spille en viktig rolle i et slikt skifte.

Ingen kjenner alle sammenhenger i hele økosystemet. Vi mennesker er også en del av økosystemet, og en for oss tilsynelatende betydningsløs art kan vise seg å være en vital del av næringskjeden for andre arter vi eller andre arter er avhengig av. Vi vet heller ikke hva som kan vise seg å bli en viktig ressurs for oss i fremtiden. Hver art har en verdi i seg selv, også uavhengig av hvorvidt vi har nytte av den. Derfor vil vi arbeide for å ivareta arts mangfoldet, og for en større bevissthet rundt de usynlige omkostningene ved menneskelig aktivitet i naturen.

2. Folkehelse

2.1 Partiet Sentrum fremmer god folkehelse

Folkehelsearbeid er samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, og som beskytter mot helsetrusler, og arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen.

Folkehelsearbeid påvirker folks opplevelse av livskvalitet. Hensiktsmessig innsats og prioritering er viktig for å endre negative trender. Vi ønsker økt innsats i forebyggende faser fremfor å bruke betydelige ressurser på reparasjon og behandling.

Samfunnsutfordringer: Agder har utfordringer knyttet til utenforskap, lavinntektsfamilier, og en økning i mottak av tjenester fra helsevesenet og NAV.

Politisk mål: Innbyggere føler seg inkludert i skole, arbeid og fritid. Barn og unge mestrer hverdagen og opplever god fysisk og psykisk helse. Flere gjennomfører videregående skole og deltar i arbeidslivet. Vi unngår at noen blir lavinntektsfamilier.

For å nå dette målet vil Partiet Sentrum Agder:

- videreføre og videreutvikle arbeidet i «Regionplan Agder 2030» med spesielt fokus på inkluderende og trygge bomiljø og åpne møteplasser i alle lokalsamfunn.
- videreføre og videreutvikle tiltak med «føre var prinsippet» (jfr. «veikart for bedre levekår») med fokus på mangfold og styrken i at vi er forskjellige.
- bygge kapasitet i mennesker ved å gi kunnskap om folkehelse og livsmestring i barnehage, skole og høyere utdanningsløp.
- prioritere universelle folkehelse tiltak, f.eks. i regi av friluftsråd og frivillige organisasjoner.
- prioritere psykisk helsefremmende tiltak.
- sikre at alle lokaler, møtesteder og arenaer for politisk, frivillig, demokratisk og kulturell deltakelse er universelt utformet og tilgjengelige.
- ta i bruk musikkterapi, særlig innen rusomsorg, psykisk helse og eldreomsorg, som en viktig ny ressurs innen helsefremmende arbeid. Musikk er en ufarlig og velfungerende medisin som lett kan tilpasses den enkelte.
- utvikle forebyggende tiltak etter modell fra Islandsmodellen mot økt bruk av alkohol og andre rusmidler, spesielt rettet mot barn og unge.
- utvikle trygge, inkluderende møteplasser som er spesielt tilrettelagt for å motvirke digitalt utenforskap og ensomhet hos eldre. Styrke sosiale nettverk og legge til rette for læring, veiledning og oppfølging av digital kompetanse hos eldre.
- dele gode erfaringer fra kommunene i en felles idébank.
- etablere et ambulanseteam for unge med tverrfaglig oppbygging fra psykisk helsetjenesten, skolehelsetjenesten og barnevernet, som på kort varsel følger opp den unge i akutfasen.

2.2 Tannhelse

Tannhelse har stor betydning for folkehelsen. God oral helse er viktig for både den fysiske og psykiske helsen. Tannlegers kompetanse i helsefremmende og forebyggende arbeid må utnyttes på en bedre måte for å utjevne de sosiale forskjellene i oral helse.

Samfunnsutfordringer: Det er stor sosial ulikhet i tannhelse.

Politiske mål: Hele befolkningen sikres tilgang til nødvendige tannhelsetjenester og de sosiale forskjellene i tannhelse utjevnes.

For å nå dette målet vil Partiet Sentrum Agder:

- videreføre tannhelsetjenesten slik den er organisert i dag (fylkeskommunal).
- ha en reform av tannhelsetjenesten der ingen skal betale mer for nødvendige tannhelsetjenester enn for andre nødvendige helsetjenester. Som et minimum tilby gratis, hyppig og regelmessig kontroll av tannlege for alle.
- styrking av den offentlige tannhelsetjenesten.
- bidra til å redusere kosmetisk press blant barn og unge gjennom kunnskapsbasert informasjon fra tannhelsetjenesten.
- tilrettelegge for bedre elektroniske kommunikasjonsløsninger.
- øke kapasiteten for behandling av pasienter med særlige utfordringer knyttet til besøk hos tannlege (TOO-pasienter).
- likestille tannhelsetjenesten med andre helsetjenester, og likestille akutte tannhelseproblemer med andre akutte helseproblemer.

2.3 Papirløse migranter

Samfunnsutfordring: Papirløse migranter lever umenneskelige liv uten tilgang til grunnleggende menneskerettigheter i Agder.

Politisk mål: Papirløse migranter får hjelp med sine helseutfordringer og mulighet til skole og arbeid.

For å nå dette målet vil Partiet Sentrum Agder:

- utarbeide en oversikt over papirløse migranter i Agder og utfordringene deres, dette i samarbeid med kommunene og aktuelle frivillige organisasjoner.
- sette ned ei tverrsektoriell arbeidsgruppe for å styrke det interne samarbeidet om situasjonen til papirløse når det gjelder fylkeskommunale tjenester og tilbud.
- invitere til samarbeid med kommunene og frivillige organisasjoner om papirløses rettigheter.
- finne best mulige løsninger ved å se på god praksis andre steder, både nasjonalt og i andre land, f.eks. Finland og Sverige.
- vurdere umiddelbare tiltak for å avhjelpe situasjonen så raskt som mulig.
- stille krav til dokumentasjon hos helseforetakene av foretatt undersøkelse og diagnostisering av papirløse for å sikre at plikten til å gi akutt og nødvendig helsehjelp ivaretas. Det er ikke mulig å vurdere om helsesituasjonen er akutt uten først å gjøre undersøkelse.
- likestille gratis/rabatterte kollektivt transporttilbud til flyktninger uansett nasjonalitet.

3. Kultur og frivillighet

Kultur er en viktig bærebjelke i Agder og bidrar til levende lokalsamfunn. Kultur og idrett har en unik kraft gjennom å inspirere, begeistre, skape tilhørighet og identitet. Derfor ser vi på økonomisk støtte til kultur som en investering i mennesker og deres framtid. Kulturlivet rommer idrett og friluftsliv, profesjonelt og frivillig kunst- og kulturliv, institusjoner og virksomheter. Vi vil jobbe for at det rike kulturlivet gir rom for et enda bredere mangfold.

Fritidsaktiviteter, kulturliv og idrettsdeltakelse er gunstig for både fysisk og psykisk helse. Inaktivitet rammer sosialt skjevt, og medvirker til økte helseforskjeller mellom grupper i befolkningen.

Partiet Sentrum vil jobbe for at det rike kulturlivet gir rom for et enda bredere mangfold.

Samfunnsutfordringer: Sosialt utenforskap og lavinntekt forhindrer mange i å delta i kulturlivet og utfolde seg i fritidsaktiviteter.

Politiske mål: Idrett og kultur er tilgjengelig for alle og fremmer gode verdier som inkludering, mangfold og frivillighet.

For å nå dette målet vil Partiet Sentrum Agder:

- etablere gode ordninger for deltakelse i fritidsaktiviteter uavhengig av økonomisk status.
- styrke ordninger for utlån av lokaler, data-/idrettsutstyr og instrumenter.
- videreutvikle den kulturelle bæremeisen, kulturelle skolesekken og kulturelle spaserstokken.
- bidra med økte midler til universell utforming på eksisterende og fremtidige kulturbygg.
- legge til rette for flere åpne kunstutstillinger tilgjengelige for alle.
- styrke satsningen på praktisk-estetiske fag gjennom hele læringsløpet, bl.a. ved å utfordre kommunene til å gjennomføre flere delingstimer i grunnskolen i disse fagene.
- styrke frivillige og ideelle aktører som skaper trygge møteplasser for unge.
- legge til rette for møteplasser der ungdom kan oppleve en trygg dataspill-kultur.
- etablere gode støtteordninger for kulturelle prosjekter som fremmer bærekraft, mangfold og inkludering.
- bidra til å styrke digital kulturproduksjon, for å gjøre kulturen mer tilgjengelig for alle.
- gi gode rammevilkår til frivillige organisasjoner som utvikler kulturelle prosjekter.
- gi lag og foreninger mulighet til å benytte offentlige lokaler, idrettshaller og idrettsanlegg, uten kostnader eller til meget gunstig leie.
- grunnlovfeste allemannsretten.
- arbeide for at innbyggere med bakgrunn fra andre kulturer skal få tilbud om et godt og lærerikt møte med norsk friluftslivskultur, og jobbe for at friluftsliv skal bli en del av introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger.
- fremme norsk natur som feriemål for landets egne innbyggere, og samtidig legge til rette for at naturbelastningen på populære steder ikke blir for stor.
- sikre gode og enkle renovasjonsordninger og sanitært tilbud langs populære turområder, med så små inngrep i naturen som mulig.
- støtte prosjekter som vil gjøre friluftsliv lettere tilgjengelig for mennesker med nedsatt funksjonsnivå.

- opprettholde biblioteksamarbeidet og styrke bibliotekenes mulighet til å bygge informasjonskompetanse og digitale ferdigheter i alle befolkningsgrupper.

4. Utdanning og kompetanse

Alle mennesker har lik rett til utvikling og utdanning. Kostnadene fra å bli satt utenfor utdanning, arbeid og opplæring er langt større enn når det forebygges. Som samfunn må vi sørge for at alle kan erfare mestring og få nødvendig kompetanse til å gå ut i skole og arbeidsliv. For å oppnå dette trengs det et godt lag rundt elevene, der skoleledelse, lærere og helsetjenesten samarbeider til det beste for eleven. Utdanningssystemet må også i større grad rette seg mot det arbeidslivet faktisk har behov for, hvor yrkesfagene og de praktisk-estetiske fagene i skolen styrkes.

Samfunnsutfordringer: Ikke alle fullfører videregående opplæring. Yrkesfagelever får ikke lærlingplass. Endringer i læreplanen følges ikke nødvendigvis opp, og som resultat gjenspeiler ikke undervisningen alltid dagens samfunn. Lavt utdanningsnivå gir arbeidsgivere utfordringer med å finne kvalifisert arbeidskraft, samt levekårsutfordringer.

Politiske mål: Opprettholde prosentøkningen av andel elever som fullfører videregående. Gi skolens dannelsesoppdrag i formålsparagrafen, og den nye læreplanens tverrfaglige temaer (folkehelse & livsmestring, demokrati & medborgerskap, bærekraftig utvikling) en reell plass i skolehverdagen. Sørge for tilstrekkelig med lærlingeplasser i yrkesfaglig utdanning. Vil vil øke andelen med høyere utdanning ved å legge til rette for alternativer med desentraliserte og fleksible studieplasser i distrikts-Agder.

For å nå dette målet vil Partiet Sentrum Agder:

4.1 Undervisning

- bekjempe utenforskap gjennom økt fokus på kultur-, religions- og livssynsdialog.
- la privatøkonomi og det moderne arbeidslivets normer og regler inngå i undervisningen.
- innføre tegnspråk og digital koding som valgfag ved videregående skoler.
- innføre minst én skoletime pr uke som tar for seg temaer som ikke egner seg for vurdering, eller ikke naturlig faller inn under de andre fagene. Eksempler på dette kan være psykisk helse, konfliktløsning, relasjoner, rettigheter og seksualitet. Denne undervisningen kan gjerne gjennomføres av andre fagpersoner enn pedagoger. Vurdering av denne undervisningen erstattes av deltatt/ikke deltatt.
- sette inn tiltak som kvalitetssikrer at den enkelte lærer er fortrolig med den gjeldende læreplanens verdigrunnlag og kompetansemål, samt de tverrfaglige temaenes relevans for fagene som undervises i.
- utfordre fagmiljøene til å foreslå nye former for summativ vurdering, som harmoniserer med dagens læreplaner og fremtidens skole. Det kan blant annet gjøres forsøk med mappevurdering for hvert enkelt fag, og sluttvurdering i de tverrfaglige temaene.
- innføre at tester som pålegges av nasjonalt eller regionalt nivå skal ha medfølgende verktøy for oppfølging av den enkelte, og ikke brukes til sammenligning og rangering av skoler og kommuner.
- utforske muligheter for at videregående skoler inspireres av tiltak som VOV (Videregående opplæring for voksne) og MFY (Modulstrukturert fag- og yrkesopplæring), hvor læreplanmålene

er spisset mot programfag for å fremme elevens indre motivasjon.

- gi tilstrekkelig økonomisk støtte til prosjekter som ønsker å hjelpe elever med å fullføre videregående utdanning, eksempelvis 'Venneslabrua' (flere lokale eksempler?).
- la individuelle opplæringsplaner gjenspeile elevens reelle behov, uavhengig av tilgjengelige ressurser.
- gjøre det lettere for innvandrere å bygge videre på utdanningen de har fra hjemlandet sitt.

4.2 Skolehelsetjenesten

- realisere den universelle utformingen av nærskoler slik det er lagt opp i Veikart 2030 (Bufdir) for å fremme deltakelse i kultur- og idrettsaktiviteter, valg og sosiale sammenkomster.
- sørge for at alle med nedsatt funksjonsevne har like muligheter til valg av skole og utdanning.
- kreve at de som driver skoleskys for personer med nedsatt funksjonsevne innehar politiattest.
- sikre en stabil og trygg tilrettelagt transporttjeneste med nødvendige kompetanse hos sjåførene
- fylkeskommunen må ha tilstrekkelig oppfølging av at kriterier overholdes gjennom hele perioden. Funkiskompetanse, kjørbare biler og kjennskap til rullestolbruk og sikring må være prioriterte kriterier som ligger til grunn.
- styrke rådgivningstjenesten og sikre en bedre overgang fra 10. klasse til videregående.
- øke den tilgjengelige spes.ped. kompetansen slik at eventuelle tiltak vil være tilgjengelig for elever med nedsatt funksjonsevne kommer til skolen.
- styrke lavterskeltilbud som psykolog/helsesøster på videregående skoler.
- gjøre skolehelsetjenesten tilgjengelig på Snapchat alle dager.

4.3 Yrkesfag- og lærlingsløpet

- videreutvikle videregående opplæring som er relevant for næringslivet i Agder.
- gi maritim utdanning i et praktisk miljø gjennom samarbeid med Maritim Videregående Skole Sørlandet.
- innføre ordninger med økonomiske insentiver som gjør det lønnsomt å ansette lærlinger, eksempelvis en bonusordning for bedrifter når deres lærling oppnår fagbrev.
- sikre at Fylkeskommunen dekker nødvendig tilleggs kursing i forhold til språk og andre behov i hele lærlingsløpet for å sikre fullføring.
- sikre smidig samarbeid mellom fylkeskommunen og bedrifter med lærlinger.

5. Verdiskapning og bærekraft

Agder trenger et aktivt, pulserende og innovativt næringsliv som skaper nye næringer og nye arbeidsplasser. Arbeidsplasser gir viktige inntekter og grunnlag for vårt gode velferdssystem. Arbeid gir folk en avgjørende mulighet. Allerede i dag foreligger mange planer om nye, grønne næringer på Agder, og fylkeskommunen har en unik posisjon som fasilitator for at etablering og utvikling kan skje. På samme vis som vi peker på EUs «European Green Deal» som noe Norge som nasjon trenger, mener vi det også på fylkeskommunalt nivå er avgjørende å være proaktiv og planmessig på klima- og miljøvennlige industriområder som verden vil etterspørre i årene som kommer.

5.1 Næringsliv og grønn omstilling

Samfunnsutfordringer: Effektene av klimaendringene merkes på stadig flere områder. For å nå klimamålene må verden kutte utslipp raskere og i større omfang enn vi ser i dag. Omstilling til lavutslippssamfunn krever utfasing av fossil energi, og en stor økning i produksjon av fornybar energi.

Politiske mål: Vi vil bygge et bærekraftig og inkluderende Agder som ivaretar den enkelte som innbygger og samtidig skaper godt grunnlag for et yrende næringsliv – i tråd med ressursbruk som ivaretar klima, natur og miljø for kommende generasjoner. Agder er allerede en av regionene i Norge der det produseres store mengder fornybar energi. Vårt mål er at Agder skal ha en ledende rolle innenfor vannkraft, vindkraft, solenergi og kjernekraft.

For å nå dette målet vil Partiet Sentrum Agder:

- føre en næringspolitikk som stimulerer til økt og bærekraftig verdiskapning. Fylkeskommunen skal være en pådriver for at næringsliv på Agder viser vei for nyskapende, grønne næringer - særlig gjennom havvind og solenergi.
- bidra til å realisere «Electric Region Agder» - verdens første helelektriske samfunn på 100% ren energi innen 2030.
- arbeide for at Agder får realisert prosjekter for fangst og lagring av CO₂.
- fremme en bærekraftig, helårs turistnæring i hele fylket.
- stimulere gründere til produktutvikling og innovasjon som bidrar til grønne arbeidsplasser i hele fylket.
- prioritere støtte og bistand til prosjekter for grønn omstilling i næringslivet.
- støtte utredning av muligheter og potensiale for kjernekraft lokalisert på Agder.
- stimulere til oppgradering av eksisterende vannkraftverk og strømnnett. Oppgradering av vannkraftverk må forutsette at det ikke blir gjort nye store naturinngrep.
- fortsette satsingen på solceller på nye fylkeskommunale bygg, og vurdere mulighetene på eksisterende bygninger.
- gi tilskudd til rådgivning, kjøp og installasjon av solcelleanlegg i borettslag, sameier og yrkesbygg.
- at Agder etablerer et kompetansesenter og tar en ledende rolle i forskning og næringsutvikling innenfor havvind.
- hindre at utbygging eller etableringer av installasjoner for energiutvinning skjer i verdifull natur. Ved utbygging skal hensynet til natur, naboer, friluftsliv og dyre- og fugleliv veie tungt.
- gi økonomisk tilskudd til lokalt næringsliv som vil utrede muligheter for å motta gjenbruksmateriale til bruk i egen produksjon.

5.2 Klima

Samfunnsutfordringer: Agder er på etterskudd når det gjelder å redusere klimagassutslipp etter vedtatte planer i fylket. Måloppnåelse vil kreve økte bevilgninger og innsats innenfor alle sektorer.

Politiske mål: Agder skal oppnå målsetning om 55% reduksjon av klimautslipp innen 2030. Det må også gjennomføres tiltak for å forebygge skadeomfanget av klimaendringer.

For å nå dette målet vil Partiet Sentrum Agder:

- gi tilskudd til frivillige lag og organisasjoner som ønsker å gjennomføre lokale klima- og miljøtiltak.
- støtte at fylkeskommunen bruker sin innkjøpsmakt til å fremme gode klimavalg og grønn innovasjon. Ambisiøse miljøkrav må innarbeides i kontrakter og standarder.
- sikre fossilfrie og mest mulig utslippsfrie bygge- og anleggsplasser ved tildeling av fylkeskommunale byggeprosjekter.
- arbeide for at alle fylkeskommunens bygg fremover bygges som nullutslippsbygg.
- prioritere energieffektivisering og -oppfølging i fylkeskommunens eksisterende bygg.
- prioritere tiltak som forebygger flom, ras og overvann ved fylkeskommunale veier og eiendommer. Støtte tilsvarende private initiativ.
- at fylkeskommunen skal stimulere til overgangen til sirkulær økonomi på Agder.

5.3 Natur og biologisk ansvar

Samfunnsutfordringer: Mennesket er totalt avhengig av naturen og det biologiske mangfoldet. En forutsetning for at økosystemtjenestene skal fungere, er at vi tar vare på det som er igjen av naturområder og det biologiske mangfoldet som finnes der.

Politiske mål: Bevare det biologiske mangfoldet og hindre tap av naturområder på Agder.

For å nå dette målet vil Partiet Sentrum Agder:

- sikte mot arealnøytralitet ved at industri- og energianlegg som etableres i Agder legges på allerede nedbygde areal.
- hindre utbygging av nye hyttefelt som går ut over verdifulle naturområder og beiteområder for husdyr.
- sikre et sterkt jordvern, og hindre tap av matjord.
- sikre et sterkt vern om myrområder for å opprettholde den naturlige karbonlagringen og ta vare på det biologiske mangfoldet.
- redusere bruk av plast i fylkeskommunen, for eksempel engangsplast og brøytetikker av plast.
- skape gode ordninger for å verne og videreføre kulturlandskap som slåttemark, lyngheier og eng for å opprettholde et levedyktig arts mangfold.
- gi tilskudd til restaurering/tilbakeføring av kulturlandskap.
- øke arts mangfold i byene ved å stimulere til mer hagebruk, urbant landbruk, kolonihager, skolehager o.l.
- gi tilskudd til utskifting av fallunderlag og kunstgress av plast, og arbeide for at nye uteområder blir opparbeidet med miljøvennlige materialer.
- forvalte veikanter, offentlige parker, og liknende steder på en måte som skaper gode kår for pollinerende insekter.
- sikre bedre tilgang til strandsonen for allmennheten, og verne om allemannsretten.
- arbeide aktivt for å fjerne fremmede arter i naturen.
- hindre storstilt utbygging av havneområdet Kongsgård/Vige i Kristiansand.

5.4 Landbruk og marine næringer

Samfunnsutfordringer: Verdens befolkning øker, og det er et stort behov for økt matproduksjon globalt. Norges selvforsyningsgrad er beregnet av FN til å være den laveste i verden, kun 46% i 2020. Matsikkerhet tas ofte for gitt i Norge, til tross for økt uforutsigbarhet.

Politiske mål: Opprettholde og videreutvikle landbruket på Agder. Bevare og bruke havet og de marine ressursene på en måte som fremmer bærekraftig utvikling.

For å nå dette målet vil Partiet Sentrum Agder:

- gjøre det attraktivt å drive landbruk på Agder. Hindre at små og mellomstore bruk blir nedlagt.
- øke produksjonen av frukt og grønt i fylket.
- være en pådriver for økt produksjon og omsetning av økologisk og kortreist mat.
- føre en skogpolitikk som bidrar til økt karbonbinding, der en vektlegger karbonbindingen i jordsmonnet, i skogen og i produktene fra skogen.
- styrke treindustrien i fylket gjennom klyngesamarbeidet "Tre på Agder".
- stimulere til landbruksdrift som øker karbonbindingen i jord- og skogbruk.
- øke oppmerksomheten rundt gode klima- og miljøvennlige tiltak ved å opprette en klima- og miljøpris for landbruket.
- styrke de marine kunnskapsmiljøene for å øke kunnskapen om det biologiske mangfoldet, og hvordan livet i havet påvirkes av ulike faktorer.
- sørge for bærekraftig forvaltning av ressursene i havet.
- stimulere til lavere utslipp av næringsstoffer i havbruksnæringen, og støtte utvikling av teknologi for bruk av fiskeslam fra oppdrett til gjødsel.
- støtte utvikling av teknologi som ivaretar kvalitet og forbedrer havproduktenes holdbarhet, slik at mer transport kan foregå med båt og tog.

6 Grønn framkommelighet og smart mobilitet

En solid infrastruktur med gjennomgående høy og jevn standard er en forutsetning for bosetting og utvikling av næringsliv i alle deler av Agder og danner grunnlag for god livskvalitet. Både infrastrukturen og transportmidlene må utvikles skånsomt ved å spille på lag med naturen, naturmangfoldet, miljø og klima.

Samfunnsutfordringer: Vegtrafikken står for 28% av klimautslippene på Agder. Vi skal redusere klimagassutslippene med minst 55% innen 2030. Vegtrafikken må ta en vesentlig del av dette. Enslige bilførere står for over halvparten av trafikken i Agder. Det er et mål å redusere dette vesentlig.

Politiske mål: Vårt mål er å få til en framtidsrettet samferdselspolitikk som legger til rette for livskvalitet og lønnsom verdiskapning i Agder. Vi vil legge til rette for tryggere og grønnere samferdsel med bedre framkommelighet. Det er nødvendig med omstilling av transportsektoren på havet, i lufta, på skinner og på vei.

For å nå dette målet vil Partiet Sentrum Agder:

6.1 Generelt

- utnytte den infrastrukturen vi allerede har best mulig.
- sørge for bedre nasjonal koordinering av planer for infrastruktur og arealinngrep.
- utarbeide redskap for å beregne verdien av naturtap i forbindelse med arealinngrep.

6.2 Vegtrafikk

- prioritere sikkerhet, framkommelighet, utbedring av flaskehals, godt vedlikehold og jevn veistandard framfor kapasitetsøkning i veinettet.
- begrense omfanget av nye firefelts motorveier som legger til rette for økt biltrafikk.
- utvikle virkemidler som kan stimulere flere til å forskyve reisen til tidspunkt med mindre kapasitetsutfordringer. Dette gjelder både korte og lengre kollektivreiser og privatbilreiser i områder med rushtidsutfordringer.
- redusere transportsektorens klimaavtrykk vesentlig innen 2030 og jobbe for å gjøre sektoren klimanøytral.
- styrke utbygging av ladenettverk for elbiler.
- sikre etablering av et nettverk av lade- og fyllerpunkter for hydrogenbasert og batterielektrisk nullutslipps tungtransport.
- alle tidligere og nye døgnhvileplasser for tungtransporten skal ha eller oppgraderes med ladepunkter for tungtransporten.
- gi tilskudd til bygging av offentlig tilgjengelige hurtigladeplasser for å gjøre det praktisk å bruke elbil i hele fylket.
- bruke offentlige innkjøp til å fremme bruk av nullutslippsteknologi innen transport.
- fremme lav- og nullutslippsteknologi i varetransport ved redusert sats for bompenger.
- stimulere til bildeling og etablere tilskuddsordning for oppretting av bildeling.
- etablere forsøksprosjekt med veiprising på Agder.
- arbeide for veistandarder som hindrer spredning av mikroplast fra veitrafikk.

6.3 Buss og bane

- sikre et godt og rimelig tilbud slik at flere velger å reise kollektivt og legge til rette for smidige overganger mellom ulike kollektivtilbud.
- Innføre gratis buss (AKT) for alle barn under 15 år.
- utrede kostnader og besparelser ved innføring av gratis buss for alle i fylket.
- i nye anbud for busstransport skal høyeste standard tilgjengelig for sikring av sjåfør vektlegges. For eksisterende busspark skal tilgjengelig sikring ettermonteres.
- bygge flere sykkelfelt og utvide nettet av kollektivfelt på fylkeskommunale veier.
- gjennomføre elektrifisering av bybusser og ferger innen 2030.
- Innføre Svipp i hele Agder innen 2025.
- gjennomføre sammenkobling av Sørlandsbanen og Vestfoldbanen.
- arbeide for å realisere regionale tog med reisetider som kan erstatte flytrafikk mellom de store byene i Sør-Norge, og med god tilrettelegging for godstrafikk.
- sikre en stabil og trygg tilrettelagt transporttjeneste.

- etablere trygge sykkel- og gangstier på utsatte veistrekninger for å sikre bilfrie alternativ til sentrum av by eller bygd, samt skole og idrettsanlegg.
- få et samordnet billettsystem for buss, tog og båt i hele fylket.
- alt kollektivtilbud skal ha universell utforming som sikrer lik tilgang for alle.

6.4 Sjøfart

- jobbe for å kommersialisere nullutslippsteknologi som gjør sjøfarten klimanøytral og kommersielt lønnsomt.
- gi støtte til prosjekter innenfor båtindustri med mål om utvikling av båter med nullutslipp.
- bygge ut landstrømdekningen i Agder, og øke kapasiteten til anleggene.
- støtte opp under og få en samlet plan for miljøvennlige tiltak på havnene i Agder.

6.5 Luftfart

- stimulere til ny teknologi som vil redusere utslipp fra flytrafikken.

6.6 Digitalt

- Agder skal ha 100 % dekning av fiber eller annen teknologi som gir alle et likeverdig tilbud.